

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת אחרי קדושים תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקע"ז

דרשת פרקי אבות

ואמרו (קידושין לא:). דרבי טרפון הוה משתבח בי מדרשא, עד כמה הוא מקיים מצות כיבוד אם (וכמו דאיתא בספר חסידים (סימן ט) דמותר לאדם לשבח את עצמו כדי שישמעו תלמידיו וחביריו ממעשיו הטובים ויעשו כן, ואין בזה משום גאווה). דרבי טרפון הוה ליה אימא, דכל אימת דהוה בעית למיסק לפוריא, גחין וסליק לה, וכל אימת דהוה נחית, נחתת עלויה. אמרו לו עדיין לא הגעת לחצי כיבוד, כלום זרקה ארנקי בפניך לים ולא הכלמתה. ובתוספות (שם) כתבו, דאיתא בירושלמי, דפעם אחת אימא דרבי טרפון אבדה פזמקי דידה בחצירה, ויצאתה ממסתה לבקשו, ושם רבי טרפון ידו תחת רגליה על הקרקע שלא תטנף רגליה, והיתה דורסת על ידיו ע"כ.

הרי לנו עד כמה מוטל על הבנים לכבד את אבותיהם, ולא רק בימי הילדות כשמתגורר עדיין בהבית, אלא גם כאשר האבות באים לימי זקנה, יש לדאוג עליהם להאכילם ולהשקותם ולעשות צרכיהם. ורבי טרפון ליכלך והשחיר את בגדו, להשתטח על הארץ, ולטנף עצמו, עבור כבודו של אמו. וזהו שרימו המשנה, 'הוי קל לראש', היינו להאבות שהם ראש המשפחה, יש להיות קל כנשר וזריז לעמוד לימינם ולכבדם, ונוח לתשחורת, גם אם צריך להשחיר עצמו עבורם, ולעשות פעולות שמתלכלך בזה, גם כן יהא נוח לו לעשות כן עבורם.

ויסופר בספר מעשה איש (ח"ב דף קפא) באחד שהיה קשה לו להחזיק את הוריו, והציע לו רבי יעקב הלפרין ז"ל שהוא מוכן להחזיקם, אבל בתנאי שיקבל שכר המצוה. ועלה אל החזון איש זצ"ל לשאול כדת מה לעשות. והשיבו, מה השאלה שתפסידו שכר המצוה, בשביל הורים צריך להיות מוכנים אפילו לקפוץ לגיהנם. וחייך, ואמר לו, להקב"ה יש מספיק בשבילך ובשביל רבי יעקב ע"כ. והנה על יורדי גיהנם אמרו חז"ל (ראש השנה יז) דפניהם דומין לשולי הקדירה ע"ש. והיינו שהושחרו מאש הגיהנם כמו

במשנה (אבות ג"ב) רבי ישמעאל אומר, הוי קל לראש, ונוח לתשחורת, והוי מקבל את כל האדם בשמחה ע"כ. ונראה לשלב הדברים אל מה שקרינו היום בפרשתנו, קדושים תהיו וגו', איש אמו ואביו תיראו, ואת שבתותי תשמרו (יט-ב). ולכאורה יש להבין המשך הדברים.

ונראה דהנה מצות כיבוד אב ואם היא מהמצות החשובות ביותר שבתורה, והיא מהמצות האחרות שמתן שכרה נאמרה בצדה, למען יאריכון ימין ולמען ייטב לך (דברים ה-טו). ובמדרש (דב"ר ו-ב) קראה חז"ל שהיא חמורה שבחמורות. ויש בזה שתי מצות, האחת כיבוד אב ואם, והשנית מורא אב ואם, ואיזהו מורא ואיזהו כיבוד, מורא לא עומד במקומו ולא יושב במקומו [גם במקום המיוחד לו להתפלל], ולא סותר את דבריו, ולא מכריעו. כיבוד, מאכיל ומשקה ומנעיל ומכסה מכניס ומוציא (קידושין לא:). ובמאירי שם הוסיף, ובוה נכלל כל מיני כיבוד, ואין לו שיעור למעלה ע"ש.

והנה בימי הילדות, כאשר גם האבות הם בכוחותיהם בימי נעוריהם, נוגע בעיקר להבנים מצות מורא, שלא ישב במקומו, וכן לעשות כל מה שהם מצווים לבניהם, אין להעלות על הפה לומר תיבת 'לא' על שום דבר, שלא יסתור דבריהם. [ושמעתי מאחי הגה"צ מסערדהעלי שליט"א שנסע פעם ביחד בקאר עם כ"ק אדמו"ר מקלויזענבורג זצ"ל, וראה איך בנו של אחי יושב על חיקו, ונענה כי יתכן שזה נגד מצות מורא אב]. ושוב כאשר באים ימי הזקנה, אז נוגע בעיקר מצות כיבוד, לסייע להם באכילה ושתייה ולבישה וטיול. וגם כאשר יש להם משרתים שמטפלים עמם, מכל מקום זהו מצות הבן, ומצוה בו יותר מבשלוחו. וכדאי שכל אחד יעבור ויעיין בדיני כיבוד אב (בש"ע יו"ד סימן רמ) לידע פרטי חיובי הבן, הנוגע יום יום.

שולי קדירה. ועל כן אמר 'נוח לתשחורת', שיהא נוח לו עבורם להיות קל לקפוץ לגיהנם ולהשחיר עצמו כשולי הקדירה, בשביל לכבדם.

*

לפעמים הבנים בילדותם אין להם ההבנה להשיג עד כמה האבות טורחים עבורם עד נישואיהם. עשרים שנה טורח יום ולילה, להמציא להם מזונותם ובגדיהם וכל צרכיהם. כל כאב וצער של הילד מכאיב את האבות הרבה יותר מצער עצמם, והם דואגים תמיד על שלומם. והבן הזה כאשר אירע פעם שלא עשו לו אבותיו דבר שהיה חפץ, הוא כועס ומרים קול ומבזה אותם. ושמעתי לפרש וראה בנים לבניך שלום על ישראל (תהלים קכח-ו), כי כמה פעמים אין שלום להבנים עם אבותיהם, והסיבה היא מפני שלא יוכל הבן לירד לסוף דעתם של אבותיו, להבין כי הצדק עמהם. אבל כאשר הוא מתבגר, ונעשה גם כן אב לבניו, אז מכיר למפרע, איך שהצדק היה עם אבותיו כאשר הוא היה ילד. וזהו וראה בנים לבניך, כאשר תראה בנים אצל בניך, שגם הם יהיו אבות, אז שלום על ישראל, יגרום זה שלום אצלך עם בניך.

*

ואמרו חז"ל (קידושין לא): אמר רבי אבהו, כגון אבימי ברי קיים מצות כיבוד. חמשה בני סמכי היה לאבימי בחיי אביו, וכי היה אתא רבי אבהו קרי אבבא, רהיט ואזיל ופתח ליה, [חמשה בני סמכי, ואפילו הכי כי היה קרי רבי אבהו אבבא, היה אבימי רץ ופותח לו, ואינו מניח לאחד מבניו לילך], ואמר אין אין [אפתח אפתח] עד דמטי התם. יומא חד אמר ליה אשקיין מיא, אדאייתי ליה נמנם [אביו], גחין קאי עליה עד דאיתער, איסתייעא מילתא ודרש אבימי מזמור לאסף ע"כ. ופירש רש"י בעודו גחין לפניו, הבין במדרש מזמור אחד שבספר תהלים שלא היה מבין בו קודם לכן לדורשו.

והנה מה שאבימי היה קאי עליה עד דאיתער, כתב בפירוש רבינו ברוך שהדבר היה נמשך כל הלילה. ובמאירי כתב שדרש במשך זמן זה את מזמור לאסף בשנים עשר אופנים ע"ש. ויש להוסיף כי בתהלים יש י"ב מזמורים שנאמרו מאסף, מזמור נ', ומזמור ע"ג עד מזמור פ"ג, ואז השיג לדרוש כל הי"ב מזמורים הללו. הרי לנו גודל זכות מצות כיבוד אב, שזוכה על ידו להארת עינים בתורה, שהשיג אבימי להבין מה שלא זכה עד אז. וזה נכלל גם כן בברכתה של תורה על מצות כיבוד אב, למען ייטב לך, אשר חוץ מהטוב הגשמי כפשוטו, יזכה גם להשגת התורה, אשר אין טוב אלא תורה (אבות ו-ג).

ויסופר במעשה איש (ח"ד קצח). שפעם באו קבוצה תלמידים להבחין אצל החזון איש זצ"ל, והיתה זו

שעת חדוותא. והמלמד שאל לרבינו כיצד זכה למה שהגיע. וכדי לחנכם השיב רבינו, 'בזכות כיבוד הורים ומורים' ע"כ. ובודאי שבלי יגיעה עצומה בתורה לא היה זוכה לזה. אך הכוונה, הרי יש הרבה בעלי כשרונות כמותו, ולא זכו ליהנות לעולם התורה כמותו, ותלה הסייעתא דשמיא בזכות כיבוד אבותיו, ובזכות כיבוד מוריו, שזהו סגולה להגיע לרום המעלה. ושמעתי לרמז כי 'אבות' נוטריקון תורה וגדולה ב'מקום א' אחד. ולענינינו הכוונה, כי בזכות כיבוד אבות, הבטיחה תורה למען ייטב לך, והטבה זו תרתי משמע, תורה וגדולה במקום אחד.

*

והנה מה דאמרו, דאסתייעא מילתא ודרש אבימי מזמור לאסף, כתב רש"י, דיש מפרשים שמקרא זה לבדו דרש, מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך וגו' (עט-א), קינה לאסף מיבעי ליה, ודרש כך, שאמר אסף שירה על שכילה הקב"ה חמתו בעצים ובאבנים שבביתו, ומתוך כך הותיר פליטה בישראל, שאלמלא כן לא נשתייר משונאי ישראל שריד, וכן הוא אומר (איכה ד-יא) כלה ה' את חמתו וגו' ויצת אש בציון ע"כ. ובתוספת שם פירשו בדרך אחר. ויש להבין למה נתעורר דייקא אז להבין פירושו של המזמור הלו.

ונראה כי באותה שעה שהיה אבימי גחין על אביו, התבונן אבימי בחשיבות המצוה של כיבוד אב. והנה בטעם המצוה כתוב בספר החינוך (מצוה לג) משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מדה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלקים ואנשים. ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. וכשיקבע זאת המדה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת האל-ל ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאור העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאלולי הנפש שחננו האל-ל יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו במה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ברוך הוא ע"כ.

ונראה דזהו עומק הדברים שאמרו (קידושין לא): דרש עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה מאי דכתיב (תהלים קלח-ד) יודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך, מאמר פיך לא נאמר אלא אמרי פיך, בשעה שאמר הקב"ה (שמות כ-ב) אנכי ולא יהיה לך, אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש, כיון שאמר כבוד את אביך ואת אמך (שם כ-יב), חזרו והודו למאמרות הראשונות. רבא אמר מהכא, ראש דברך אמת (תהלים קיט-קס), ראש דברך ולא סוף דברך, אלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת [לא הווקק הכתוב

לומר ראש דברך אמת, אלא לפי שהיו מרננים אחר דבריו הראשונים לומר לכבודו הזהיר, ולאחר זמן חזרו והודו, כששמעו סוף דבריו למדו שראש דבריו אמת] ע"כ. ופירש במהרש"א כי הדברות היו כתובות על שני לוחות אבנים, חמש בכל לוח, והדברה החמישית, כבד, היא האחרונה בלוח הראשונה, וזהו מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת ע"כ.

וביאר ברש"י דלכן חזרו והודו למאמרות הראשונות, דכיון שיש חיוב כיבוד אב, כל שכן שחייב אדם בכבוד ה', שאף הוא שותף בבריאתו כאביו ואמו, וחיוו ומותו מסורין בידו ע"כ. והיינו כי המתבונן במצות כיבוד אב שהיא מצוה שכלית, שגם עשו הרשע הבין שיש לקיימה, וקיימה באופן נפלא, כמבואר במדרש (ב"ר סב-טז) אמר רבי שמעון בן גמליאל כל ימי הייתי משמש את אבא, ולא שמשתי אותו אחד ממאה ששימש עשו את אביו וכו', לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות וכו' ע"ש. ממצוה זו יבוא לידי השגה עד כמה מוטל עליו לכבד את יוצרו, שנותן לו הכל, וכל חיותו בכל רגע נשפע ממנו ית"ש, עד כמה מוטל עליו לעשות רצון אביו שבשמים.

ובזה נבין קישור המצות בריש פרשתנו, קדושים תהיו וגו', איש אמו ואביו תיראו וגו'. והיינו כי מוטל עלינו לקיים מצות ה' ית"ש, ולהיות קדושים. ושורשו היא מובנת ממצות מורא אב ואם, שהיא מצוה שכלי, אשר זה מחייבת לכבד גם את בוראו, שלא יסתור את דבריו, שהרי בנים אתם לה' אלקיכם. ומבואר בבני יששכר (סיון ב-ו) דמשבת מוכח דבני ישראל הם בנים למקום, דהא קיימא לן (סנהדרין נח): דעכו"ם ששבת חייב מיתה, משם דהוא יום ששבת בו הקב"ה ויום גנוסיא דיליה, והוי כשרביטו של מלך דהמשתמש בו חייב מיתה (שם כב), מה שאין כן ישראל הם בנים, והוי כמשתמש בשרביטו של אביו ע"ש. וזהו קדושים תהיו כי קדוש אני ה', והיינו שמוטל עלינו להתנהג בקדושה כמצווה עלינו מפי ה'. דהרי איש אמו ואביו תיראו, כל אחד משיג בשכלו שמוטל עליו לכבד אבותיו, ואם כן כל שכן שמוטל עלינו לכבד את בוראנו, כי בנים אתם לה' אלקיכם, וזה יש לנו ללמוד ממצות שבת, את שבתותי תשמרו, דהותר לנו להשתמש בשרביטו של מלך, כי בנים אנחנו לה'.

*

והנה אבימי בעמדו גחין על אביו, התבונן כמה ימים ולילות היו אבותי מנודים שינתם עבורי, עד שגידלו אותי והייתי לאיש, וכי לא מוטל עלי הכרת הטוב להיות נייער ועומד על אבא לילה אחת, להכיר לו טובה אחת מני אלף שעשה עבורי. וכאשר התבונן במדת הכרת הטוב, בא למחשבתו מה שכילה הקב"ה חמתו בעצים ואבנים שבביתו, כדי שיוכל להותיר פליטה בישראל, שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד.

והיינו כי הטעם שלא עשה ה' כלה בישראל, איתא בגמרא (ברכות ו) דהוא מסיבת הכרת הטוב שיש להקב"ה לישראל. וכמו שאמרו שם, כתיב (דברים כו-ז) את ה' האמרת [לשון חשיבות ושבח] היום להיות לך לאלקים וגו', וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דבר לך וגו', אמר להם הקב"ה לישראל. אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם [ציור אחד בעולם, כלומר דבר הניכר שאין כמותו. ערוך] שנאמר (שם ו-ד) שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר (דברי הימים א ז-כא) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ע"ש. הרי שהקב"ה מכיר טוב לישראל, עבור שאנחנו בחרנו בו לעשותו חטיבה אחת בעולם, על כן הוא עושה עמנו כן, להיות עם ישראל חטיבה אחת בעולם, ועל כן לא כילה ה' חמתו בנו אלא בעצים ואבנים.

ונראה דזהו שאמר הכתוב (שמואל א יב-כב) 'כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול', והיינו שהסיבה אשר הקב"ה לא יטוש את עמו ישראל, הוא בעבור ההכרת הטוב של 'שמו הגדול', שעשינו אותו חטיבה אחת בעולם. ולכן 'הואיל [נשבע] ה' לעשות אתכם לו לעם', ולא יכלה ולא ימיר אותנו.

ומעתה אם הקב"ה מתחשב עם קרוצי חומר להכיר להם טוב על שעשאוהו חטיבה אחת בעולם, עד כמה מוטל על האדם להכיר טוב לאבותינו שהביאו אותו לעולם. ונתייגעו עליו ימים ולילות להמציא לו כל צרכיו, על אחת כמה וכמה שיש להאדם להכיר טובה להם כל ימי חייהם. ולכן מההתבוננות במצות כיבוד אב, שהוא בשביל מדת הכרת הטוב, אסתיעא ליה מילתא להשיג טעמא דמזמור לאסף, שגם כן שורשו ממדת הכרת הטוב שיש להקב"ה עלינו.

ומכל מקום גם אם יצויר שאבותיו הזניחו אותו בימי נערותו לגמרי, אין זה פוטר את האדם ממצות כיבוד אב, שהיא מצוה דאורייתא בין אדם למקום ככל שאר חוקי התורה. וגם כאשר נטרפה דעתם, החיוב במקומה עומדת (ש"ע יו"ד סימן רמ"ז). והראיה לזה הוא ממה שכתב הרמב"ן (שמות כ-ג) דעשרת הדברות חמשה הראשונות בלוח הראשונה הם בכבוד הבורא, וחמשה בלוח השנייה הם לטובת האדם, ומצות כיבוד היא מחמשה הראשונות, כי הוא כבוד הא-ל, כי לכבוד הבורא צוה לכבד האב המשתתף ביצירה ע"ש.

*

עוד נראה לרמוז בביאור המשנה, הוי קל לראש ונוח לתשחורת, על פי מה שאמר דוד המלך, ויתן בפי שיר חדש תהלה לאלקינו (תהלים מ-ד), כי מדרך העולם להלל ולשבח כאשר מתברך מן השמים בטובות העולם הזה. אבל דוד המלך הפליא לעשות לברך את ה' אף על

הרעה. וגם כאשר קם עליו בנו אבשלום להורגו, ומלך ישראל הוצרך לברוח מביתו, אמר 'מזמור' לדוד בברחו מפני אבשלום בנו (שם ג-א). וזהו שיר 'חדש' אשר עדיין לא נשמע, לומר שירה לא רק על מדת החסד, אלא גם כאשר מתנהג ה' עמו במדת הדין. וזהו ויתן בפי שיר חדש, ומהו החידוש, תהלה 'לאלקינו', לא רק לשם הוי"ה מדת החסד, אלא גם לשם אלקים מדת הדין.

והנה דרשה זו של מזמור לאסף, שאמר מזמור על חורבן בית אלקינו, מלמד אותנו מדה זו, עד כמה חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, שהרי אין לנו רעה יותר בעולם מחורבן בית מקדשינו. ולא נמצא בכתובים כביכול על הקב"ה שבכה והוריד דמעות, רק על חורבן הבית, וכמו שנאמר (ירמיה ט-יז) כה אמר ה' צבאות וגו' ותרדנה עינינו דמעה ועפעפינו יזלו מים וגו'. ואמרו במדרש (איכ"ר פתיחתא כד) אלמלא מקרא שכתוב אי אפשר לאמרו ע"ש. ואף על פי כן לא נאמר קינה לאסף אלא 'מזמור' לאסף, כי יתכן היה שתהא המצב קשה יותר, להיות כלה בישראל. ומזה יש ללמוד שבכל מצב של צער שעובר על האדם, מכל מקום יש לו לשבח ולומר מזמור, כי יתכן היה שיהא מצבו יותר קשה, ויש לשורר ולומר ולהודות על חסד ה', שלא הביא עליו קשות יותר.

אמנם חז"ל לימדו לנו עוד יותר, כי מאתו לא תצא הרעות, ולעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד (ברכות ס:). ולפעמים יתוודע לו הטוב הגנוז בתוכה לאחר זמן קצר, ולפעמים ברבות המים, וכמו שפירש בצ"ח מאמרם (פסחים ג) העולם הזה על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת, לעולם הבא כולו הטוב והמטיב ע"ש. היינו שלעולם הבא יכיר החסד שהיה גנוז בהרעות, ושיג כי גם על בשורות הרעות יש לברך הטוב והמטיב ע"ש.

ויש לזה קשר גם לפרשתנו, שהכתוב הזכיר לנו אחרי מות שני בני אהרן בקרבנות לפני ה' וימותו (טו-א). דהנה מצינו במתן תורה שנאמר (שמות כד-א) ואל משה אמר עלה אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל והשתחיתם מרחוק וגו'. והנגינה על זה היא, 'קדמא ואזלא מונח רביעי'. ויש לומר כי יש כאן פלא עצומה, שלא אמר ה' גם לשני בניו האחרים של אהרן שיעלו עמו, ולא הזכיר שיעלו אלא נדב ואביהוא ושבעים הזקנים. ואין לומר כי מעלתם של אלעזר ואיתמר היו פחותים מהזקנים, ולכן לא עלו, דהרי אמרו (עירובין נד:) כיצד סדר משנה, נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו, נכנסו בניו וכו', נכנסו זקנים וכו', נכנסו כל העם וכו'. נסתלק אהרן שנו בניו להזקנים ולכל העם וכו' ע"ש. הרי כי אלעזר ואיתמר עדיפא במעלותיהם מהזקנים, ולמה לא עלו עמהם אל ה'.

וכתוב בפירוש מושב זקנים בשם הרא"ש, וכן כתוב בפירוש הטור, כי הכתוב אומר שם להלן, ויעל

משה ואהרן ונדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל, ויראו את אלקי ישראל וגו' (כד-ט). וברש"י נסתכל והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן. ולזקנים עד ויהי העם כמתאוננים וגו' ותבער במ אש ה' ותאכל בקצה המחנה (במדבר יא-א), בקצינים שבמחנה (תנחומא בהעלותך טז) ע"כ. והיינו שרק משה ואהרן מגודל יראתם את ה', לא הרימו עיניהם לראות את אלקי ישראל. והיינו כמו שנאמר במשה עוד בסנה, ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים (שם ג-ו). ואיתא בגמרא (ברכות ז:) בשכר ויסתר משה פניו, זכה לקלסתר פנים [כי קרן עור פניו] ע"ש.

וכמו כן אהרן ברוב קדושתו ויראתו, לא הביט אז, רק נדב ואביהוא ושבעים הזקנים נכשלו, ואחר זמן נטלו כולם חלקם ונסתלקו מן העולם. והקב"ה המביט מראשית אחרית, ידע שאם יעלו עמהם אלעזר ואיתמר גם הם יסתכלו ויציצו ויתחייבו מיתה, ולא ישאר מזרע אהרן שם ושארית, על כן לטובתם לא קרא ה' את אלעזר ואיתמר כדי שישארו בחיים ע"כ. ויש לומר דזה נרמו בהנגינה 'מונח רביעי', שמהארבעה בנים שהיו לאהרן לא העלה כולם, רק מקצתם הניח למטה שלא יעלו. והוא מטעם 'קדמא ואזלא', שהקב"ה המביט מראשית אחרית, הקדים לראות שיכשלו שם על ההר וילכו ויסתלקו מן העולם קודם זמנם, על כן לטובתם לא העלה גם אלעזר ואיתמר עמהם.

ושמעתי לבאר מזה מוסר השכל, כי בודאי בשעה שקרא משה לאהרן ולנדב ואביהוא והזקנים שיעלו אתו עמו לה', ולא קרא עמהם לאלעזר ולאיתמר, היה בזה צער גדול להם ולאביהם, איך הזקנים הפחותים במעלותיהם מהם, הם מתכבדים ונקראים להתעטר למעלה ראש, והם נשארים למטה עם כל העם, ואין הם זוכים להשגות הנפלאות שיכולים לזכות בעלייתם. והיה הדבר נראה לפי ראות העין להם ולכל ישראל, זילותא רבה לאלעזר ואיתמר נגד ששים רבוא ישראל. אבל לאחר זמן, עד שנה אחת מיום הזה, נתברר לכל הטובה העצומה שעשה עמהם ה', שנדב ואביהוא והזקנים נסתלקו, והם נשארו בחיים, ומהם יצאו אחר כך כל כהני ה' עד עולם, ואז ראו כולם החסד הגדול שהיה טמון בזה שלא העלה אותם ה' עמהם.

וזה לימוד לכולנו, שכמה פעמים מצטער האדם, על מה שלא זכה להגיע למצב, אשר פחותים הרבה יותר ממנו זוכים לזה, לפעמים בעיני גשמיים ולפעמים בעיני רוחניים. אבל באמת טח עינינו מראות, חסד ה' הטמונה בכל זאת, ויבוא יום שיתברר ויתגלה הכל, ואז על כולם נודה ונשבח, הטוב והמטיב.

ונראה דזהו שאמר הכתוב על שלמה המלך, וידבר שלשת אלפים משל (מלכים א ה-יב). שבשעה שרצה שלמה לעורר את ישראל שיקבלו עליהם כל המצבים

לקבל על עצמו בקל כל מה שמזמין לו ה', ויש לו לבטל דעתו לפני רצון קונו, שזוהו טובתו האמיתית. וכמו שרמזו 'לראש' נטריקון ל'עשות ר'צון א'ביך ש'בשמים, ואמר שוב 'נוח לתשחורת', כי בשעה שזורח להאדם אור ההצלחה זהו בחינת יום, וכאשר מסתלקת ההצלחה זהו בחינת ערב, שנוטים צללי היום ומתחיל להשחיר. והוי נוח לתשחורת, גם כאשר בא שמש ההצלחה, ונסתלק האור ונוטה לתשחורת, גם אז תקבל אותה בנוח, ולהאמין כי מאתו לא תצא הרעות. 'דהוי מקבל את כל האדם בשמחה', היינו כל מה שמזמין ה' להאדם תקבל אותה בשמחה.

שמזמינים להם מן השמים, מתוך שמחה טוב לבב, גם כאשר לפי ראות העין נראה לרעה. הביא להם למשל פרשה זו של אלעזר ואיתמר שלא נקראו לעלות ההרה במתן תורה, והיה כואב זאת להם ולאביהם אהרן, ובסופו נתגלה הטובה והחסד שבה. והנה ראשית שמותם של א'הרן א'לעזר א'יתמר, הם שלשת 'אלפים', ובוזה נשא משלו, לעורר את העם.

וזהו שאמר התנא של משנתנו, הוי קל לראש, וכפירוש הרע"ב ד'ראש' קאי על הקב"ה, והיינו שיש להאדם

סעודה שלישית

קט: דשמעון הצדיק אמר, כל יום הכיפורים נודמן לי זקן אחד לבוש לבנים וכו', ונכנס ויצא עמי וכו', היינו שאותו זקן היה אהרן, ולזה נזכר בכל פרשת יום הכיפורים שמו של אהרן ע"ש. וממילא מובן בזה מה שגם שאר כהנים גדולים לא היו רשאים להכנס, כי תמיד נכנס גם אהרן עמהם. וזהו המשך הכתובים, ואל יבא בכל עת אל הקודש וגו', 'בזאת יבא אהרן וגו', וברש"י בוא"ת בגמטריא ארבע מאות ועשר, רמז לבית ראשון (ויק"ר כא-ט), והיינו שגם בבית עולמים יבוא אהרן עם הכהן גדול, ושפיר יוכל להתעורר עליו חטאו, ולכן לא יכנס רק ביום הכיפורים, שאין רשות לשטן אז להסטיין.

*

ובזה יתבאר מה שהעיר בחתם סופר בפרשתנו (לט. ד"ה שאלו) במה שכתב בהפלא"ה (פנים יפות) על התורה, שהכהן גדול מתכפרים כל עוונותיו בוידוי פר, ואין לו חלק בשעיר המשתלח, עיין שם בירור הדברים. וקשה מאי טעמא שולח כל עונות ישראל אל ארץ גזירה דורן לס"מ, ושל כהן גדול נשארו במקדש על ראש הפר. ויש לומר כי עונות רוב ישראל מתהפכים לשגגות, ונשארו על כל פנים חטאים, וינתנו על הס"מ לעזאזל, מה שאין כן של כהן גדול השב ומתודה מאהבה, יתהפכו לזכיות, וישארו במקום קודש ע"כ.

ויש לומר עוד, כי באמת אמרו חז"ל (ברכות יט.) אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה, אל תהרהר אחריו ביום, ודאי עשה תשובה ע"ש. אם כן כהני ה' כאשר נכשלו בחטא במשך השנה, כבר עשו על זה תשובה כהוגן. אך בבואם אל המקדש פנימה, מתעורר עדיין עליהם פגם מהחטא, שבמקום מקודש הדין חמור יותר, ועל כן הוצרכו לקרבן לכפר בקודש ביום הכיפורים. ואין מן הצורך להוציא חוצה אל ארץ גזירה, כי בחוץ מעיקרא לא היה נחשב לחטא, שכבר עשו תשובה ונתכפרו. לא כן עונות בית ישראל נחשבים לחטא גם מחוץ לבית ה', ועל כן יש

אחרי מות שני בני אהרן וגו', דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש וגו' (טו-א). ויש לומר בסמיכות הדברים, דהנה בטעם מיתת נדב ואביהוא נאמרה כמה טעמים, וברש"י (לעיל י"ב) שעבור חטא העגל של אהרן נקנסה עליהם מיתה, שנאמר ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו (דברים ט-כ), ואין השמדה אלא כלוי בנים, ותפלתו של משה בטלה מחצה, שנאמר (שם) ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההוא (ויק"ר י"ח). ע"כ. ולכאורה יש להבין, הרי נתרצה ה' למשה בארבעים יום האחרונות למחול על החטא, ונצטוו אז על בנין המשכן שנקרא משכן העדות (שמות לח-כא), וברש"י עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם (תנחומא ב) ע"כ. ואם כן למה מתו אחר זה נדב ואביהוא בעון העגל.

אך כבר דברנו בזה במקום אחר (עיין שמן ראש א-ח פ' אחרי רכח). כי בעולם הזה מתנהג ה' במדת החסד, כי ראה שאין העולם מתקיים בדין שיתף אליה מדת הרחמים (רש"י בראשית א-א). אבל בשמים הדין חמור יותר, ומה שלא נחשב לחטא כאן יש בו פגם למעלה, שמקודש יותר. וכמו כן בכניסת נדב ואביהוא למשכן ה', ששם מקודש יותר, שלטה עליהם מדת הדין. ומהאי טעמא לא הותר לאהרן ליכנס לפני ולפנים, שלא יתעורר עליו החטא, רק ביום הכיפורים הותר, דאין להשטן רשות לאסטוניה (יומא כ.), וגם אז רק עם קרבן חטאת ועולה לכפר על מחשבה ומעשה. ולא יכנס בבגדי זהב, שאין קטיגור נעשה סניגור (ראש השנה כו.). ולכן אחרי מות שני בני אהרן, הרי שלא נחשב עדיין החטא לגמרי באמירת סלחתי כדברך, על כן לא יבא אהרן בכל עת אל הקודש.

אך טעם זה מובן באהרן דייקא שעשה העגל, שלא יכנס לפני ולפנים שלא יתעורר החטא, אבל כשנכנסו לארץ ובנו בית ה', למה לא יוכלו הכהנים ליכנס אל הקודש, הא הם לא חטאו בעגל. אך מבואר בתפארת שלמה (ליוה"פ) כי הכהן הגדול שנכנס לפניו היה צריך לעורר זכותו של אהרן הכהן הגדול הראשון, שיכנס עמו יחד. וזהו שאמרו (מנחות

לשלחם אל מקום אשר לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם.

*

וְלֹהֲלֵךְ בפרשה, כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וגו', ובחוקותיהם לא תלכו (יח-א). ויש להבין הלשון 'כמעשה' בכ"ף הדמיון. וגם מה נפקא מינה היא אם מצרים עושין כן או לא, מה שאסרה תורה הרי אסור בכל אופן. ונראה דהנה התורה כתבה בשבחה של ארץ ישראל, כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה, לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם, אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק, והארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה, ארץ הרים ובקעות, למטר השמים תשתה מים (דברים יא-ז). וברש"י, ארץ מצרים היית צריכה להביא מים מנילוס ברגלך ולהשקותה, וצריך אתה לנדד משנתך ולעמול, והנמוך שותה ולא הגבוה, ואתה מעלה המים מן הנמוך לגבוה, אבל זו, למטר השמים תשתה מים, אתה ישן על מטתך, והקב"ה משקה נמוך וגבוה, גלוי ושאינו גלוי כאחת ע"כ. והיא תמוה, וכי רק זהו מעלת הארץ, שאין צריכים להשקותה בידים, אלא המטר יורד מן השמים, אתמהא.

וְנִרְאָה דהנה מבואר ברש"י (יח-א) דמעשיהם של מצריים מקולקלים מכל האומות ע"כ. וטעמא בעי למה הוא כן. ונראה דקדושת גוף האדם וטומאתו תלוי בקדושת אכילתו, שממנה נעשה דמו ובשרו, וכמו שביאר הב"ח (א"ח סימן רח) במה שמברכין ונאכל מפריה ונשבע מטובה, וכתב בחשיבות אכילת פירותיה, כי קדושת הארץ הנשפעת בה מקדושת הארץ העליונה, היא נשפעת גם בפירותיה, שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ. כי על כן הזהיר ואמר בסוף פרשת מסעי (במדבר לה-לד) ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה, כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל. ואמר אם תטמאו את הארץ, נמשכת הטומאה גם בפירותיה היונקים ממנה, וכבר נסתלקה השכינה מקרב הארץ אשר אני שוכן בתוכה ממש בגוף הארץ, נסתלקה מפני הטומאה שטימאתם אותה, ונמשך מזה כי גם כן אנכי מסלק שכינתי מתוך בני ישראל וכו'. כי כשהטומאה נכנסת עם אכילת פירות בתוך בני ישראל, יוצאת כנגדה הקדושה מקרב ישראל. ועל כן ניחא שאנו מכניסין בברכה זו ונאכל מפריה ונשבע מטובה, כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה ע"כ.

וְלַעֲזוּמַת זה תבואת ארץ מצרים, חוץ ממה שמצמחת מטומאת ארץ העמים, הרי כח צמיחתה באה

מהנילוס שמשקה את הארץ. ואיתא במדרש (שמו"ר ט-ט) למה לקו המים תחלה בדם, מפני שפרעה והמצריים עובדים ליאור, אמר הקב"ה אכה אלהיו תחלה ואחר כך עמו וכו' ע"ש. ואם כן כח עבודה זרה היא שורש תבואתה, על כן היא מטמאת את אוכליה במדה גדושה, אשר אין כמוה עוד בעולם. לא כן ארץ ישראל, הארץ עצמה קדושה, ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה, ומימיה שמצמיח אותה, באה מן השמים, למטר השמים תשתה מים, שאין דבר טמא יורד מן השמים (סנהדרין נט:), על כן אוכלי פירותיה מתקדשים. (ועיין בתורת משה פ' תבא קבו.).

וְזוֹה שאמר במעלת ארץ ישראל, כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה, לא כארץ מצרים הוא אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך, ממימי הנילוס, שזה משפיע טומאת עבודה זרה במאכליה, אלא הארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה, למטר השמים תשתה מים, הרי המים שמשקה אותה מקודשת, וגם האדמה עצמה, היא ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלקיך בה, ולכן מסוגלת פירותיה לקדש את האדם האוכלה.

וְהִנֵּה הכתוב אומר (תהלים קטו-ד) עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם, פה להם ולא ידברו, עינים להם ולא יראו וגו'. ופירשו בו, כי החושב ואומר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, הרי זה בחינת עבודה זרה, שיש כח בעולם חוץ מהאדון כל. ועל כל פנים הוא דומה לעבודה זרה בשיתוף. ועל כן אמר 'עצביהם', העבודה זרה שלהם היא, מה שאומרים 'כסף וזהב מעשה ידי אדם', שבכחו ופעולתו השיג כספו וזהבו ע"כ.

וּבְהִיּוֹת כי בשרו ודמו של האדם היא ממה שניזון מממונו, על כן כאשר האדם חושב שכחו ועוצם ידו עשה את החיל, יש בזה כח של עבודה זרה, וזה מוריד את האדם ממעלתו. ולכן סיים עלה הכתוב 'פה להם ולא ידברו', כי אנשים אלו אשר עצביהם הם כסף וזהב שלהם, אינם יכולים לפתוח את פיהם לדבר בתורה ותפלה כדבעי, ועינים להם ולא יראו, אין להם הארת עינים בתורה.

וְאֲנָשִׁים כאלו מזונותיהם דומים כמו שהיה במצרים, שצמיחת פרי אדמתם היא מהנילוס, העבודה זרה שלהם, וכמו כן הוא כאשר מדמה האדם בנפשו שכחו ועוצם ידו עושה חיל. על כן הזהיר הכתוב 'כמעשה ארץ מצרים לא תעשו', שלא תהיה בחינת עבודה זרה במעשי ידיכם, כמו שהיא מעשה 'הארץ' של מצרים, שהנילוס משקה אותה. אלא יכיר וישיג כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ואז תוכלו להיות בטוחים כי 'בחוקותיהם לא תלכו'.

הגליון הזה נתגב על ידי

מוה"ר ר' יעקב יוסף שימשאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול מוב	מוה"ר ר' שמשון ב"ץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול מוב	מוה"ר ר' שרגא צבי פישמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת הנכד אצל בנו מוה"ר אברהם חיים אליהו הי"ו למול מוב
---	--	---